

2. Myatieva, N. (2009). Music interpretation through the prism of textual strategies. Vestnik MGUKI, 4 (30), 246–249. [in Russian].
3. Nikolajevsjka, Ju. (2017) Authentic executive strategy and its contemporary transformations. Aspekty istorichnoho muzykoznavstva, 10, 180–198. [in Ukrainian].
4. Nikolajevsjka, Ju. (2017). Communicative strategy as a problem of interpretation. Problemy vzajemodiji mystectva, pedagoghiky ta teorii i praktyky osvity, 46, 94–110. [in Ukrainian].
5. Orlov, G. (1974). Structural function of the time in music (Execution and improvisation). Voprosy teorii i estetiki muzyki, 13, 32–57. [in Russian].
6. Pankevich, G. (1978). The problems of analyzing the spatial and the temporal organization of music. Muzykalnoe iskusstvo i nauka, 3, 124–144. [in Russian].
7. Pupina, O. (2015). "A performer's embodiment of the artistic world of the third volume of F. Liszt's "Years of Pilgrimage". Extended abstract of candidate's thesis. I. P. Kotliarevskiy Kharkiv National University of Arts [in Ukrainian].
8. Summers, J. (2012). Gyorgy_Cziffra. Retrieved from: http://www.naxos.com/person/Gyorgy_Cziffra. — Title from the screen.

Стаття надійшла до редакції 13.07.2019 р.

УДК 793.31 (477.84)

Підлипський Андрій Ігорович
викладач кафедри хореографічного мистецтва
Київського національного університету
культури і мистецтв
ORCID: 0000-0001-8086-3532
pidlip@rambler.ru

НАРОДНО-СЦЕНІЧНИЙ ТАНЕЦЬ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ В ХОРЕОГРАФІЧНІЙ КУЛЬТУРІ УКРАЇНИ РАДЯНСЬКОГО ПЕРІОДУ

Мета дослідження – виявити основні напрями розвитку народно-сценічного хореографічного мистецтва Тернопільщини за радянських часів. **Методологія.** Застосовано комплекс методів, що включає аналіз літературної та джерельної бази, систематизацію фактів за хронологічним принципом, аналіз цілісної системи хореографічного мистецтва як триєдність самодіяльного та професійного мистецтва, а також освітнього процесу з підготовки кадрів хореографів. **Наукова новизна.** Вперше комплексно осмислено розвиток народно-сценічної хореографії Тернопільщини радянського періоду крізь призму загальнодержавних тенденцій. **Висновки.** Виявлено основні вектори розвитку народно-сценічної хореографічної культури в Тернопільській області 1945–1991 рр., що корелюють із загальнодержавними тенденціями, основні з яких: створення за державної підтримки широкої мережі самодіяльних танцювальних колективів народно-сценічного танцю («Чайка», Чортків; «Веселка», Почаїв; «Пролісок», Підволочиськ тощо), відкриття закладів хореографічної освіти з метою підготовки кадрів для самодіяльності та професійних танцювальних колективів (Теребовлянське культурно-освітнє училище), створення професійних ансамблів народно-сценічного танцю («Надзбручанка», Тернопіль). Система самодіяльності та професійного народно-сценічного мистецтва стала засобом ідеологічного виховання всередині країни та пропаганди радянських досягнень за її межами. Одночасно спостерігались й позитивні тенденції популяризації сценічних форм народнотанцювальних творів, а в деяких випадках – консервація певних лексико-композиційних конструкцій, що були втрачені у фольклорному середовищі.

Ключові слова: хореографія Тернопільщини, народно-сценічний танець, танці, Тернопільська область, хореографічна культура України.

Підлипський Андрій Ігорович, преподаватель кафедры хореографического искусства Киевского национального университета культуры и искусств

Народно-сценический танец Тернопольщины в хореографической культуре Украины советского периода

Цель исследования - выявить основные направления развития народно-сценического хореографического искусства Тернопольщины в советское время. **Методология.** Применен комплекс методов, включающий анализ литературной и источниковой базы, систематизацию фактов по хронологическому принципу, анализ целостной системы хореографического искусства как триединства самодетельного и профессионального искусства, а также образовательного процесса по подготовке кадров хореографов. **Научная новизна.** Впервые комплексно осмысленно развитие народно-сценической хореографии Тернопольщины советского периода сквозь призму общегосударственных тенденций. **Выводы.** Выявлены основные векторы развития народно-сценической хореографической культуры в Тернопольской области 1945–1991 г., коррелирующие с общегосударственными тенденциями, основные из которых: создание при государственной поддержке широкой сети самодетельных танцевальных коллективов народно-сценического танца («Чайка», Чертков; «Радуга», Почаев; «Подснежник», Подволочиськ и т.д.), открытие заведений хореографического образования с целью подготовки кадров для самодетельности и профессиональных танцевальных коллективов (Теребовлянское культурно-просветительское училище), создание профессиональных ансамблей народно-сценического танца («Надзбручанка», Тернополь). Система самодетельности и профессионального народно-сценического искусства стала средством идеологического воспитания внутри страны и пропаганды советских достижений за ее пределами. Одновременно наблюдались и положительные тенденции популяризации сценических форм народнотанцевальных произведений, а в некоторых случаях – консервація определенных лексико-композиционных конструкций, которые были утрачены в фольклорной среде.

Ключевые слова: хореография Тернопольщины, народно-сценический танец, танцы, Тернопольская область, хореографическая культура Украины.

Pidlypskyi Andrii, lecturer of the Department of Choreographic Art of the Kyiv National University of Culture and Art

Folk-stage dance of the Ternopil region in the choreographic culture of Ukraine of the Soviet period

Purpose of the article is to identify the main directions of the development of the folk stage choreographic art of the Ternopil region in Soviet times. **Methodology.** A set of methods has been applied, including analysis of the literary and source base, systematization of facts according to the chronological principle, analysis of the holistic system of choreographic art as a trinity of amateur and professional art, as well as the educational process for the training of choreographers. **Scientific novelty.** For the first time, the devel-

opment of folk stage choreography of the Ternopil region of the Soviet period through the prism of national trends was comprehensively meaningful. **Conclusions.** The main vectors of the development of folk scenic choreographic culture in the Ternopil region of 1945–1991 are identified that correlate with national trends, the main of which are the creation, with state support, of a wide network of amateur dance groups of folk stage dance ("Chaika", Chortkiv; "Veselka", Pochaiv; "Prolisok", Pidvolochysk etc.), the opening of choreographic education institutions with the aim of training personnel for amateur performances and professional dance groups (Terebovlyanska Cultural and Educational School), the creation of professional ensembles of folk stage dance ("Nadzbruchanka", Ternopil). The system of amateur performances and professional folklore stage art has become a means of ideological education within the country and the propaganda of Soviet achievements beyond its borders. At the same time, there were positive trends in the popularization of scenic forms of folk dance, and in some cases, the conservation of certain lexico-compositional structures that were lost in the folklore environment.

Key words: choreography of the Ternopil region, folk stage dance, dances, Ternopil region, choreographic culture of Ukraine.

Актуальність теми дослідження. Проблема регіональної специфіки народно-сценічного хореографічного мистецтва в радянський період є однією з актуальних проблем сучасного хореологічного дискурсу. Відтворення цілісної панорами розвитку народно-сценічної хореографії України та загалом поступу танцювальної культури нашої країни неможливе без виявлення специфіки окремих територій, що пов'язане з географічними, історичними, соціальними факторами. Також слід зауважити, що народно-сценічний танець чи не єдиний різновид сценічної хореографії, що спирається на фольклорні першоджерела, збереження яких надзвичайно важливе в умовах глобалізації. Тому з'ясування основних векторів розвитку народно-сценічного хореографічного мистецтва Тернопільщини є злободенним.

Аналіз досліджень і публікацій. Активна увага з боку фахівців до регіональних особливостей розвитку народно-сценічної хореографії відображено у низці праць, зокрема О. Помпи (Житомирщина) [9], Б. Стаська (Івано-Франківщина) [13], А. Тимчули (Закарпаття) [15] тощо. Також можна констатувати появу досліджень, присвячених культурно-мистецьким процесам на Тернопільщині (С. Маловічко [7], О. Стебельська [14] та ін.). Однак до кола наукової рефлексії не потрапили події у сфері народно-сценічного танцю Тернопільщини.

Мета дослідження – виявити основні напрями розвитку народно-сценічного хореографічного мистецтва Тернопільщини за радянських часів.

Виклад основного матеріалу. Радянський період розвитку народно-сценічного танцю Тернопільщини можна розглядати у 1945–1991 рр., що зумовлено історичними подіями. Приєднання Тернопільщини до СРСР сталося 1939 року, але до початку окупації області Німеччиною 1941 року не відбулося помітного похвалення у сфері народно-сценічного танцю. Не зазнало потужного впровадження гасло, що вже від початку 30-х рр. панувало на інших територіях Радянського Союзу, про «соціалістичний зміст, національну форму» мистецтва, у тому числі й танцювального.

У повоєнні роки, коли на інших територіях України, що входила до складу СРСР значно довгий час, відбувався активний розвиток художньої самодіяльності за чіткого адміністративно-командного управління на всіх рівнях, з'явилися нові ансамблі танцю та ціла плеяда талановитих керівників, в Тернопільській області цей процес не набув таких масштабів, що пояснюється складною соціополітичною ситуацією (різні форми відкритої та підпільної боротьби проти тоталітарного радянського режиму). З одного боку, це сприяло збереженню регіональної ідентифікації, важливою складовою якої є народний танець, з іншого відтермінувало становлення професійного народно-сценічного танцювального мистецтва та організованих форм танцювальної самодіяльності.

З часом, кількість танцювальних гуртків в країні перевищувала кількість кваліфікованих педагогів-хореографів, багато колективів очолювали балетмейстери на громадських засадах – вихованці танцювальної самодіяльності, які не мали спеціальної освіти. Багато хто з них ставив танці за журнальними публікаціями записів-обробок. Серед таких хореографів зустрічалися талановиті особистості, але рівень основної маси все ж був досить низьким. У такій ситуації відбувалося створення мережі самодіяльних колективів народно-сценічного танцю в Тернопільській області. Одним з перших 1949 року був створений ансамбль «Чайка», нині – народний аматорський ансамбль танцю Чортківського районного будинку культури імені Катерини Рубчакової. 1955 року було засновано народний аматорський ансамбль танцю «Веселка» Пochaївського міського будинку культури Кременецького району. Танцювальний колектив «Пролісок» створено у 1967 році при Підволочиському районному будинку культури під керівництвом Надії Агеївої. З 1970 р. по 1974 р. колективом керував Микола Купріячук. 1972 р. колектив отримав почесне звання «народний самодіяльний ансамбль» [10].

Танцювальна самодіяльність в СРСР була інструментом формування радянської ідентичності та одночасно, у сфері народної хореографії, засобом демонстрації національної самобутності, хоча це й робилося з ідеологічних міркувань у суворо обмежених формах. Серед негативних моментів слід відзначити спотворення справжньої народної естетики, якій притаманні свобода самовираження, імпровізаційність, у більшості випадків нерегламентованість танцювальної лексики тощо. Хоча можна говорити й про позитивні імпульси у сфері народно-сценічної хореографії, що дозволили у сценічних формах популяризувати народнотанцювальні твори, а в деяких випадках – законсервувати певні лексико-композиційні конструкції, що були втрачені у фольклорному середовищі.

В країні до початку 60-х рр. ХХ ст. постала проблема підготовки професійних керівників самодіяльних колективів народного танцю, зважаючи на державне стимулювання його масовості. У 60-ті рр. ХХ ст. почала формуватися система підготовки кадрів керівників та педагогів для хореографічної

самодіяльності, в інститутах культури (колишніх бібліотечних) та культурно-просвітних училищах з'явилась хореографічна спеціалізація.

У 50-60-х рр. в тернопільському регіоні так само гостро відчувався брак професійних керівників самодіяльних колективів, а з відкриттям 1961 року професійного колективу народно-сценічного танцю «Надзбручанка» – й професійних артистів-танцюристів, що володіли б стилістикою виконання танців не лише Тернопільщини, а й мали фундаментальну хореографічну підготовку. У цій ситуації вагомий внесок у розбудову народно-сценічної хореографії регіону зробило Тербовлянське культурно-освітнє училище (сьогодні – Тербовлянський коледж культури і мистецтв, що був заснований 1940 року), де 1968 року було відкрито спеціалізацію «народна хореографія», набрано двадцять осіб. Першими викладачами стали Надія Агеєва та Людмила Лещук [2; 12].

Широкої популярності набув колектив хореографічного відділення Тербовлянського училища – ансамбль фольклорного танцю «Джерело», заснований у 1986 році. Його організатором та балетмейстером-постановником стала випускниця першого випуску, викладач Галина Александрович [11; 12]. Одним з найвідоміших колективів області став народний ансамбль танцю «Любисток» Тербовлянського вищого училища культури. Засновником 1989 р. та художнім керівником ансамблю упродовж понад двадцяти восьми років був Ігор Николишин (1962–2017). Закінчивши Тербовлянське училище І. Николишин отримав диплом про вищу хореографічну освіту в Київському державному інституті культури і повернувся до училища викладати.

Галина Шахтай також залишилась працювати в училищі на відділі хореографії [12]. З року в рік відділ поповнювався новими студентами та викладачами.

Випускники хореографічного відділу Тербовлянського училища інтегрувалися у професійне та самодіяльне хореографічне мистецтво України, поповнивши ряди артистів ансамблю танцю «Надзбручанка» Тернопільської обласної філармонії, Буковинського ансамблю пісні і танцю, Гуцульського ансамблю пісні і танцю, ансамблю пісні і танцю «Подільська» (від 1989 року – «Козаки Поділля»), Державного ансамблю пісні і танцю УРСР тощо.

Випускники активно і наполегливо працювали в самодіяльних танцювальних колективах області. Ярослав Личак організував ансамбль танцю «Росинка», Богдан Рись – танцювальний гурток у Вишнівці. Постійно збільшувалась кількість самодіяльних колективів. 1971 року випускником хореографічного відділення Тербовлянського культурно-освітнього училища Орестом П'єкним було організовано ансамбль танцю «Кременчанка» Кременецького районного будинку культури. З часом цей колектив отримав звання «народний», а керівник став заслуженим працівником культури. 1972 р. створено народний аматорський танцювальний колектив Козівського районного будинку культури «Юність» [6, 2]. Широкої популярності набув народний аматорський ансамбль танцю «Червона калина» Тернопільського міського палацу культури «Березіль» імені Леся Курбаса, створений 1978 року [3]. Народний театр танцю «Посмішка» Центру творчості дітей та юнацтва м. Тернополя було засновано 1979 р. Тетяною Щуцькою, яка керувала колективом упродовж двадцяти семи років [8].

1981 р. у Тернопільському міському палаці культури «Березіль» імені Леся Курбаса створено зразковий аматорський ансамбль танцю «Сонечко» (звання «зразковий» отримали 1984 р.) [6, 5].

Зразковий хореографічний колектив «Водограй» Бережанського Районного будинку народної творчості створений 1983 р. Іриною Бурчак, яка і до сьогодні керує ансамблем [5].

Зразковий дитячий ансамбль танцю «Первоцвіт» Копичинецького центру культури і дозвілля Гусятинського району заснований Романом Буртником 1986 р. [4].

Важливу роль у піднесенні народно-сценічного хореографічного мистецтва регіону відіграв професійний ансамбль танцю «Надзбручанка». Попри жваві процеси по створенню професійних колективів народно-сценічного танцю у сусідніх регіонах України у Тернопільській області це сталося лише 1961 року. Цього року ансамбль, організований 1959 року з вихованців самодіяльних танцювальних колективів, отримав статус професійного при Тернопільській обласній філармонії. Першим керівником-постановником був Віталій Дяконов. Назву колективу утворено від назви річки Збруч, яка протікає через Тернопільщину.

У 1964–1985 рр. головним балетмейстером колективу був Олександр Данічкін. Розуміючи важливість збереження та творчого переосмислення танцювального фольклору регіону, створення самобутнього репертуару ансамблю, О. Данічкін неодноразово організовував експедиції по Тернопільщині, збираючи фольклорний матеріал, на основі якого створював хореографічні композиції [17]. Балетмейстер поставив танець «Вихилас», жартівливу мініатюру «Свати», хореографічну композицію «Подільське весілля», іскрометні «Чабани» та «Копіруш» та багато інших. За створені танці Олександр Данічкін отримав звання заслуженого артиста України.

За спогадами Анатолія Баньковського, який упродовж десяти років керував оркестром «Надзбручанки», О. Данічкін до останнього подиху жив у вирі танцю. «Він мислив образами, сюжетами, прагнув, щоб постановки були змістовними. Тому наше головне завдання – пам'ятати про нього, продовжуючи популяризувати українські танці», – наголошує А. Баньковський [16].

Саме О. Данічкін став балетмейстером – фундатором творчих принципів роботи колективу, чий постановки дбайливо зберігаються у репертуарі, чий ім'я асоціюється з ансамблем «Надзбручанка»

(подібно до більшості професійних колективів народно-сценічного танцю України: у Гуцульському ансамблі – Я. Чуперчук, у Буковинському – Д. Ластівка, у Закарпатському хорі – К. Балог та ін.).

З 1985 по 1995 рік ансамблем «Надзбручанка» керував Юрій Пац, який збагатив концертну програму постановками нових танців, таких як «Надзбручанка», «Гандзя», жартівливий танок «Два дубки» та «Гопак» [1].

Наукова новизна. Вперше комплексно осмислено розвиток народно-сценічної хореографії Тернопільщини радянського періоду крізь призму загальнодержавних тенденцій.

Висновки. Виявлено основні вектори розвитку народно-сценічної хореографічної культури в Тернопільській області 1945–1991 рр., що корелюють із загальнодержавними тенденціями, основні з яких: створення за державної підтримки широкої мережі самодіяльних танцювальних колективів народно-сценічного танцю («Чайка» Чортків, «Веселка» Почаїв, «Пролісок» Підволочиськ тощо), відкриття закладів хореографічної освіти з метою підготовки кадрів для самодіяльності та професійних танцювальних колективів (Теребовлянське училище культури), створення професійних ансамблів народно-сценічного танцю («Надзбручанка»). Система самодіяльності та професійного народно-сценічного мистецтва стала засобом ідеологічного виховання всередині країни та пропаганди радянських досягнень за її межами. Одночасно спостерігались й позитивні тенденції популяризації сценічних форм народотанцювальних творів, а в деяких випадках – консервація певних лексико-композиційних конструкцій, що були втрачені у фольклорному середовищі.

Література

1. Академічний ансамбль танцю «Надзбручанка» URL : <https://filarmoniya.te.ua/collective/5/> (дата звернення: 15.02.2019)
2. Виннічак М. Теребовлянський парнас, або Заклад, де оселились музи : до 70-річчя Теребовлянського вищого училища культури // Воля. 2010. 12 листопада. С. 4.
3. Горбунова Л. Хореографічна Тернопільщина. URL : http://ternopil-omcnt.at.ua/index/khoreografichnij_zhanr/0-40 (дата звернення: 12.03.2019).
4. Зразковий дитячий ансамбль танцю «Первоцвіт» Копичинецького ЦКіД. URL : <http://irp.te.ua/lr-93/> (дата звернення: 14.02.2019).
5. Зразковий хореографічний колектив «Водограй». URL : <http://irp.te.ua/lr-27/> (дата звернення: 14.02.2019).
6. Інформація про стан хореографічного жанру на Тернопільщині у 2015 році / уклад. Л. Горбунова, Тернопільський обласний методичний центр народної творчості. Тернопіль, 2015. 21 с.
7. Маловічко С. М. Тернопільщина в культурологічних дослідженнях кінця XIX – початку XXI ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата мистецтвознавства : спец. 26.00.01 «Теорія та історія культури». Івано-Франківськ, 2016. 16 с.
8. Померла відома хореограф Тетяна Щуцька з Тернополя. URL : <http://tgn.in.ua/2015/02/05/pomerla-vidomahoreohraf-tetyana-schutka-z-ternopolya/> (дата звернення 15.03.2018).
9. Помпа О. Д. Народний танець: генезис та сучасні форми побутування (на матеріалах Житомирщини) : автореф. дис. ... канд. мистецтвознав. : спец. 26.00.01 «Теорія та історія культури». Київ, 2013. 16 с.
10. Пролісок, народний аматорський ансамбль танцю Підволочиського районного будинку культури. URL : <http://irp.te.ua/2015-02-10-15-26-59/> (дата звернення 14.03.2019).
11. 75 років від дня заснування Теребовлянського вищого училища культури // Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2015 рік : бібліографічний покажчик. Вип. 25. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2014. С. 85–88.
12. Смух К. Півстоліття у полоні танцю: хореографічний відділ Теребовлянського культосвітнього училища відзначає 50-літній ювілей // Наш день. 2018. 10 червня. URL : <https://nday.te.ua/pivstolitnya-u-poloni-tantsyu-horeohrafichnij-viddil-terebovyanskoho-kultovitnoho-uchylischa-vidznachaje-50-litnij-yuvilej-foto/>
13. Стасько Б. Хореографічне мистецтво Івано-Франківщини. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2004. 312 с.
14. Стебельська О. О. Концертне життя Тернопільщини другої половини XX – початку XXI століття // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія : Мистецтвознавство. 2011. №2. С. 108–114.
15. Тимчула А. Становлення та професіоналізація народно-сценічного танцю на Закарпатті (1945–1960-х рр.) // Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія Мистецтвознавство. 2018. № 39. С. 129–137.
16. Чайківська Я. Як хлопець з Донецька Тернопіль прославив. URL : <http://vilne.org.ua/2016/03/як-хлопець-з-донецька-тернопіль-просл/> (дата звернення: 15.02.2019)
17. Шот М. На повну ногу. Тернопільський вихилас донецького хореографа // Урядовий кур'єр. 2016. 6 травня. URL : <https://ukurier.gov.ua/uk/news/ternopilskiy-vihilyas-doneckogo-horeografa/> (дата звернення: 15.02.2019)

References

1. Academic dance ensemble "Nadzbruchanka". (2019). Retrieved from <https://filarmoniya.te.ua/collective/5/> [in Ukrainian].
2. Vynnychyk, M. (2010, November 12). Terebovlya Parnassus, or Muses Settlement Institution: To the 70th Anniversary of Terebovlya Higher School of Culture. Volia, 4 [in Ukrainian].
3. Horbunova, L. (2015). Choreographic Ternopil region. Retrieved from http://ternopil-omcnt.at.ua/index/khoreografichnij_zhanr/0-40 [in Ukrainian].
4. Exemplary Children's Dance Ensemble "Pervotsvit" of Kopychynets TskID. (2010). Retrieved from <http://irp.te.ua/lr-93/> [in Ukrainian].
5. Exemplary choreographic team "Vodogray". (2009). Retrieved from <http://irp.te.ua/lr-27/> [in Ukrainian].
6. Horbunova, L. (Ed.). (2015). Information on the state of the choreographic genre in Ternopil region in 2015. Ternopil [in Ukrainian].
7. Malovichko, S.M. (2016). Ternopil region in cultural studies of the end of XIX – early XXI century. Extended abstract of candidate's thesis. Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].
8. Famous choreographer Tatyana Shchutka died of Ternopil. (2015). Retrieved from <http://tgn.in.ua/2015/02/05/pomerla-vidomahoreohraf-tetyana-schutka-z-ternopolya/> [in Ukrainian].
9. Pompa, O.D. (2013). Folk dance: genesis and modern forms of life (based on Zhytomyr region). Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
10. Prolisok, People's Amateur Dance Ensemble of Podvolochysky District House of Culture. (2015). Retrieved from <http://irp.te.ua/2015-02-10-15-26-59/> [in Ukrainian].